

Az Újegylenlőség kiáltványa

Két különböző időpontban, de ugyanaznap születtem. 1920. május 25-én legyártottak Bernben, mint klasszikus vonalú játék mackót, majd 2001. május 25-én a Pécsi Vásáron megvásárolt Botond, a szobrász, amivel kezdetét vette második életem, mint műtárgy. Eredetem így a kreativitás tornagyakorlataihoz nyúlik vissza, azon túl pedig a semmibe vész, és ez a kissé túlbonyolított világrajövetel a folytonos újrapozícionálás következtében mindig valami más.

Tartottak karban, kis szájak suttoztak világtitkokat, de vetettek hulladék közé, és néhányszor az elemi csapások valamelyikéből menekültem meg véletlenül. Voltam játékszer, szobadísz, gyűjtemény része, csereberek. Egyvalami azonban állandónak bizonyult: mindig olyasmit képzeltek belém, amihez jószíval semmi közöm. Mai állapotomban, sok millió műtárgy-társamhoz hasonlóan, akiket múzeumokban, raktárakban, pánccéltérmekekben őriznek, sokkol az a következetlenség, ami „művészet létükre” vonatkozólag úgy mond közkeletű.

Vegyünk néhány példát. Egyesek úgy tartják, túl sok a kulturális szemét, a hamis művészeti siker, a protekcionizmussal felhizlalt művészet-drog. Talán akit már túl sok valóság keserített meg, az egyszeriben kidobja a valóságként kínálkozó művészetet. Azt hittem, ér valamit, mondja, de nem ér semmit, és elhajítja. Így kerül az aktuális a használhatatlan kacatok közé. Mások szerint a művészet már nem áldott forrás, nem édeni küldött többé. Természetesen olyanok is akadnak, akik szerint a művészet továbbra is az egyetlen szabad terület, ahol az ember önmaga megőrizheti lényének eszenciáját. Akkor most melyik, kérdezem: a minden, vagy a semmi?

Mindez a fejtelenség, egy műtárggyá lett játék maci szempontjából, aki kijárta a memetika evolúció iskoláit, az úgynevezett értékprobléma máig megoldatlan zűrzavarából származik. Az egész hercehurca valójában kínzási procedúra. A gondolatok csábító gépezetek. Először felemelnek, majd megpörgetnek, de végül kifeszítenek: fájdalmas, megalázó, sőt elviselhetetlen helyzetbe hoznak. A végső ok véleményem szerint: a pénz.

Épp ezért, a szebb jövő reményében kidolgoztam egy szerény javaslatot. Mit szólnának, ha a bankjegyeken és az érmeiken nem királyok, történelmi jelenetek, békebeli bölcsék, tudósok, államférfiak, illusztris vadállatok, romantikus kőormok, természeti tájak és csinos városrészletek lennének láthatóak, hanem a történelem valóban megtörtént jelenetei, a mindennapi kellemetlenségektől a haláltáborokig? Az összes igazságtalan diktatumból kötött béke évszáma. Szép sorban betéríteni apró betűkkel az ezreket, húszezre-

Tárgyak, installáció, fotó: BOTOND, 2010. május

seket. A legnagyobb csalók és szélhámosok portréi, olyanoké, akik gátlástalanul kihasznál-
tak mindent és mindenkit. Bankjegyek kihalt és elpusztított élőlények hétköznapi és latin
rendszeri neveivel. Veszélyeztetett szárazföldi, tengeri és levegőben élő fajok listái. Lá-
tatni lehetne mindenféle áru létrehozásának negatív hatását: az erdőirtásokat, a nyomort,
a profitszerzés síkos útjait. Vagy politikusok arcképei, és pályafutásuk haikuban összefog-
lalt rémtettei. Egy Ceaușescu-érme, vagy Adolf Hitler-bankjegy. A nagy gazfickók mel-
lett az épp aktuális vagy lehetséges szörnyetegeket is fel kellene tüntetni, a még kiforrat-
lan zsarnokokat és eljövendő hóhérokat.

De ne álljunk meg itt, mert ha idáig eljutottunk, csak egy ugrásra vagyunk a világbéké-
től. A javak új elosztásánál ugyanis a bankokra egyenesen rá lesz írva, hogy maga „*a pénz
veszélyezteti az emberi tisztességet, az erkölcsöt pedig megrontja*”. Mit lépnének, ha a kép,
amely a pénzjegyeket díszítené, pedofil jelenetet ábrázolna? Vagy amint a villamosról le-
löknek egy utast, mert korára hivatkozva kikéri magának, de az ellenőrök letiporják és ki-
dobják az aszfaltra.

Ugye túl naivnak gondolnak? De vegyük azt is figyelembe, hogy egyesek szerint a mű-
vészet és a pénz összeesküvése a legtökéletesebb összeköttetés, amely valaha is fennállt és
működik végeláthatatlanul. És a legsikeresebb vállalkozás, mely annak a 8,5 millió dollár-
milliárdosnak jut ki, aki nem tartozik a többi 7 milliárd ember közé. Azt híresztelik: léte-
zik egy titkos összjátás a művészet és a pénz világa között. Nem az egyszerű korrupció,
hanem valami sokkal filozofikusabb: a szkepszis ereje és a rombolás hatalma, amely arra
készteti a művészt, hogy tagadja meg a szabályokat, vonja meg tőlük bizalmát, és cserél-
je le a szavatosságukat veszített eljárásokat. Mert minden piacot az újdonság hatalma tart
fogságában. Ez a kísérleties innováció jelenti a mulandóság Ezeregyéjszakáját. Ha ez való-
ban áll, akkor még inkább létjogosultsága van kiáltványomnak. Össze kell érinteni a mű-
vészet igazságkeresését a pénz hatalmával. Szerepeljenek egy lapon, egy bankjegyen és vé-
gezzék el a most lehetetlennek tűnő feladatot: az egyenlőség esztétikai alapon megterem-
tett újrafelosztását.

Addig is, míg szerény javaslatom meghallgatásra lel, minden marad a régiben? A fo-
gyasztói, gazdasági, politikai érdekek szépen behálózzák a kortárs művészet friss és gyenge
hajtásait, és a garázdálkodó kezek a maguk jelcsoportjait ültetik el az érzékeny szeizmográ-
fiai mezőkbe? Mindez előrejelzésem szerint csak addig működik, amíg a műtárgyak nem
lázadnak fel, és nem veszik kezükbe saját sorsukat. Aztán majd meglátják, mi lesz: Bot-
ticelli Vénusza fojtogatni kezdi az Uffizi Galéria látogatóit, Leonardo angyala pedig szét-
kergeti tüzes kardjával a reneszánszkonferencia résztvevőit. Arról már nem is beszélnék,
hogy mivel járhatna, ha a sok milliárd piszoár Marcell Duchamp mester síron túli üzene-
tére visszafelé kezdene spriccelni.

De nézzenek csak rám: ez a gép, ami engem fogva tart, minden embert rángat, cibál,
bőrüket felhorzsolja, szemüket megvakítja, és csak pörögnek és pörögnek végeláthatatla-
n. A játékszerek, miként a műtárgyak is, a memetika által meghosszabbított, kiegészít-
tett genetikai emberi vétagok: bízhatnak bennem. A 21. század valamiféle újrafelosztás
ígéretével kecsegtet. Ezért gondolják csak végig javaslatomat, és vágjunk bele: kalandra fel!

Kurdy Fehér János: író, költő, kommunikációs szakértő. A művészetek és a média/kommunikáció
határterületeivel foglalkozik.